

עֵת תּוֹפֶת הָיָא לְקִיבוּץ

הנאצית ההונגרית ולקחו לנו את הבית (גרנו אז אצל דודתי שנשארה לבד). השאירו אותנו בחדר אחד והודיעו לנו שעוד מעט אנחנו הולכים לגטו. וגם זה עוד לא נראה לנו כל כך נורא, חשבנו שנהיה עם עוד יהודים והדברים ישתנו עם הזמן. היינו כל כך תמימים.

הגטו היה בצד השני של העיר, באיזה בית חרושת ישן ליד היער, שאליו צירפו רחוב אחד שרוקנו מתושביו. לשם הביאו את כל יהודי הסביבה. כל אחד קיבל בבית החרושת הזה חלקה קטנה שהספיקה בדיוק לשכב.

הירשו לנו לקחת 50 ק"ג חפצים לגטו. הכנו קצת מצרכי אוכל יבשים, את הכסף הסתרנו בכסת והכריות, כי חשבנו שהם ישארו אתנו תמיד. ימים בילינו עם כל מיני שמועות שלוקחים ילדים לכאן ונשים לשם ואמי חששה שיפרידו בינינו.

לא קיבלנו שום אספקת אוכל, אני ממש לא יודעת ממה חיינו. קצת מה שהבאנו מהבית וקצת ממה שקיבלנו בעבודה בשביל חיילים גרמנים פצועים שהגיעו לעיירה שלנו ואנחנו כיבסנו בשבילים. יום אחד הודיעו לנו שאנחנו עוזבים. כל אחד הכין תרמיל עם צידה לדרך. לבשנו את הבגדים הכי חמים. כל הכסף נשאר בכסות, כבר לא חשבנו שנצטרך אותו.

ליוו אותנו הז'נדרמיה ההונגרית האנטישמית. הלכנו בלי שום הפסקה ואני רואה שאמא שלי לא יכולה ללכת, אבל היא סירבה לזרוק את התרמיל שלה. הגענו לתחנת רכבת שם עמדה רכבת משא.

אנשים לא ידעו לעלות לרכבת כזו והתחילו לדחוף אותם בכוח לקרונות. אני כבר הייתי בפנים ולא הצלחתי לראות את אמא שלי, עד שראיתי אותה על הרצפה וכולם דורכים עליה. צעקתי ודחפתי את כולם עד שהצלחתי להרים אותה לפינה. הייתי המומה מהיהודים שמסוגלים ככה לדרוך על בן אדם כמו חיות. הרגשתי מאוד מאוד מאוכזבת, לא יכולתי להבין שיש דברים כל כך קשים, הייתי צעירה (16-17).

מקום לשכב לא היה. במשך כל הנסיעה לא קיבלנו שום מזון, רק מים שאלה שישבו קדימה לקחו להם ולא העבירו לכולם. צרכים עשינו בסיר בקרון ושפכנו דרך הפתח המסורג. ככה זה נמשך 5 ימים ולילות עד שהגענו לגבול. אחרי הגבול היו חיילים גרמנים.

קיבלנו שום תמיכה וסבלנו ממצוקה כלכלית. אמי היתה אשה מאוד צנועה, עדינה ואחראית. בזכרונותי היא תמיד עסוקה בעבודה בבית. היו לה הרבה צרות ודאגות והרבה פעמים ראיתי אותה עצובה ובוכה. כל הילדים עזרו בעבודות הבית וכל האחים, למדו מקצוע שיעזור לפרנסת המשפחה. האחים הגדולים היו חייבים ללכת לצבא וכשאח אחד התגייס, השני תפס את מקומו כמפרנס. בשנת 1938 אחותי הגדולה עלתה ארצה (וכך שרדו תמונות משפחתיות נדירות. ע.ר.) באותה תקופה שההונגרים קיבלו את השליטה בטרנסילבניה והתחילו האיסורים ליהודים. בשנת '41 נעצרו שני האחים שנשארו בבית (אחרי ששני הגדולים התגייסו) כחברים במחתרת הקומוניסטית. הם עונו קשות כדי שילשינו זה על זה. את זה שמענו הרבה יותר מאוחר. הם נלקחו למחנה ריכוז כאסירים פוליטיים. האח הצעיר שהיה רק בן 17 שוחרר אחרי שנה והגיע הביתה בתנאי מאסר בית. בשנת '43 הוא נלקח למחנה עבודה לעזור לקווי החזית. גם האח העצור נלקח למחנה עבודה. שם הם עבדו בתנאים קשים מאוד ורבים לא שרדו או יצאו נכים.

בבית נשארו אמי ואני. כבר התחילו שמועות שלוקחים יהודים לכל מיני מקומות אבל לא כל כך האמנו. אנחנו הרי כל כך נאמנים, חשבנו שמקסימום יקחו אותנו לאיזה מחנה כמו את האחים שלי. כשהאחים שלי נפרדו ממני כל אחד אמר לי לשמור על אמא וכמובן שהבטחתי. כי מאוד מאוד אהבתי את אמא. קשה לתאר במילים איזה כבוד, איזו הערכה, איזו אהבה. אהבתי להיות בחברתה. באותו זמן היא היתה חולה (היא נפלה) עזרתי לה להתלבש. אני משווה את הטיפול בה לטיפול בתינוקות שלי, כל כך אהבתי לעזור לה.

גטו מאולתר בבית חרושת

"בשנת '44 הגיעו אלינו אנשים מהתנועה

ב-16 למאי מלאו 60 שנה למרד גטו ורשה (1943), שסימל, יותר מכל, את גילויי ההתנגדות לצורר הנאצי. כפי שכולנו מסכימים היום, הגבורה, באותם ימים התבטאה גם בעצם ההישרדות, בשמירה על צלם אנוש, בביטויי התרבות, בתקווה.

דורית נתיב ממעין צבי היתה בלב לבה של התופת הנאצית, אותה שרדה בקושי רב. חיי החירות והשיוויון שמצאה בארץ ובקיבוץ, נראו לה התשובה ההולמת ביותר לאנטישמיות ולמצוקה הכלכלית שחוותה בילדותה.

דורית נתיב, 77, נמנית על אלו שאינם מדברים על קורותיהם בשואה. כל השנים לא סיפרה כלום, אפילו לא לבני משפחתה. מזה שנתיים היא משתתפת במפגשי "עמד" (קבוצת תמיכה ליוצאי השואה) וגם שם היא לא מספרת ולא רוצה לשמוע: "כי זה עושה אותי חולה. אני לא מסוגלת". כשהנכדים התחילו לבקש ממנה לספר, לקראת עבודות השורשים בביה"ס, החליטה להתגבר, לדבריה, והסכימה להתראיין לתיעוד הוידאו שעורכים עובדי הארכיון במעין צבי ("הייתי חולה שבועות אחרי זה").

גם לידיעון היא לא היתה מסוגלת לספר דבר ומסרה לידי את קלטת הוידאו שהכינו שולמית קוגלמן וריטה פרידמן, שחלקים ממנה נציג כאן.

היינו כל כך תמימים

"נולדתי בטרנסילבניה (על גבול הונגריה-רומניה). הייתי הבת הצעירה במשפחה של 6 ילדים. בגיל שנתיים התייתמתי מאב, שהיה מנהל מפעל גדול של עצים. לאחר מותו התחילו זמנים קשים. לא

החיים באושוויץ

"כשהרכבת נעצרה ונפתחו הדלתות, ראינו גברים מדברים אידיש, לבושים פיזימות של אסירים שאמרו לנו לא לקחת כלום והעמידו אותנו בשורות. ראיתי גדרות תיל גבוהות וחיילים עם נשק וכלבים. החזקתי את אמי כי היתה חלשה וראינו שמפרידים אנשים לימין ולשמאל. אמי שדברה גרמנית אמרה שהיא חולה ורוצה להשאר עם בתה, ענו לה באדיבות: לכן תסעי לאמבטיות ובתך תלך ברגל ותפגשו שם. וכך, בלב קל נפרדנו ולא דאגנו. נשים עד גיל 40, בלי ילדים הלכו לצד שמאל ומי שהחזיק ילד הלך לצד ימין, להשמדה. גיסתי שהחזיקה את בת אחותה הלכה לצד האמהות ויותר לא ראינו אותה. הובילו אותנו כמו עדר להאנגר גדול כמו של מטוסים, שם הסתובבו חיילים גרמנים ואמרו לנו להתפשט לגמרי ולמסור כל תכשיט. היתה לי שרשרת זהב קטנה עם תליון שאחי הכין ושלח לי ממחנה הריכוז שהיה בו. רציתי לשמור עליו והכנסתי אותו לפה. למרות שהתביישנו התפשטנו ואסירים גברים גילו אותנו בכל הגוף. זו היתה השפלה גדולה לנשים, במיוחד לצעירות. את השערות אספו בשקים גדולים. אחרי כן הכניסו אותנו למקלחות ואמרו לנו לחכות למים חמים. חיכינו המון זמן, כבר היה לילה עד שהגיעו המים. זו היתה דיסאינפקציה. עמדנו רטובים עד שהתייבשנו. אח"כ קיבלנו שמלות שק אפור, לא תחתונים, לא נעליים, שום דבר. לקחו אותנו לצריף והושיבו אותנו בעשירות. בצריף הזה שכבנו על רצפת עץ בלי שמירה וכלום, הצטופפנו כדי להתחמם. צרכים עשינו בדליים, אין מקלחות. אוכל שמו בקערה לכמה אנשים ומי שהיה חזק סחב יותר, החלשים קיבלו פחות. כך התחילו החיים במחנה אושוויץ. מהתחלה התחברתי לבחורה אחת מאוד זריזה, סוסי היה שמה, שהיתה המלאך שלנו, שלי ושל עוד נערה צעירה (שנקראה כמוני דורי) שבשל גובהה לא נשלחה להשמדה עם הילדים. הפכנו לשלישייה.

לילה אחד הוציאו אותנו - היה גשם, קור אימים ואנחנו בלי נעליים ובלי מעיל. לקחו אותנו לרכבת ואחרי ימים הגענו לקרקוב, שם היה מחנה עבודה. האנשים

תקווה שעוד נפגוש את ההורים, בסוף הדבר הנורא הזה.

כשהרוסים התחילו להתקרב החזירו אותנו לאושוויץ. שוב עוברים את כל התהליך - גילוח, חיטוי, עומדים יחפים. כבר אוקטובר 44. את כל הזוועה הזו עברתי ב-9 חודשים שנראו לי כמו שנים. הכניסו אותנו לצריף אפלולי אחד עם 1200 בחורות. פעמיים ביום נותנים ללכת לברזים. בבוקר נותנים מין קפה, שתייה כהה ואיזו דייסה, לפני כן עומדים לספירה בקור אימים כשעוד הכוכבים בשמיים. שעות עומדים שם, כל הזמן בשקט, אסור לדבר מילה. זו התעסוקה שעשו.

אף פעם לא יודעים לאן נגיע. אם במקלות

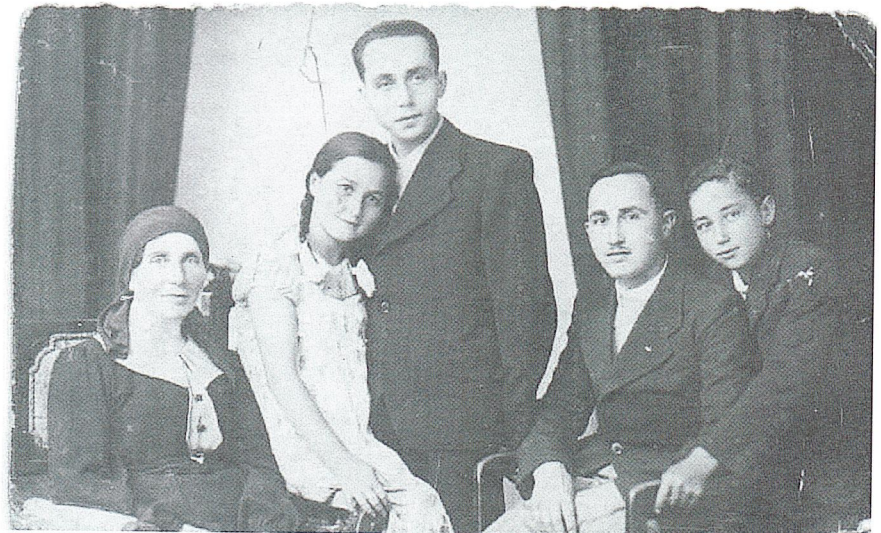
שם היו לבושים בבגדים יותר אנושיים, עם נעליים. האוכל היה כמו מספוא לבהמות - שיבולת שועל עם אדמה, רק בלענו שיהיה משהו בקיבה. היו מעירים אותנו כשהכוכבים בשמיים, עומדים לספירה, לפעמים שעות ואז נותנים פקודה ללכת. עבדנו במכרות אבן, פשוט לסחוב אבנים ביד כמה מאות מטרים וגם עם מכשירים. לא למען היצירה אלא למען תעסוקה ועינוי. קיבלנו אוכל פעם אחת ביום, בערב. הייתי כל כך עייפה וגמורה שלא רציתי לעמוד בתור וסוסי שהיתה חזקה הלכה אפילו פעמיים להביא לנו אוכל. תמיד עמדנו באותה חמישייה ונשארו יחד. **שמרנו על החיים, רצינו לחיות. היתה לנו**

בערימות, כמו עצים, המוני גוויות. נדחסנו לצריפים בלי מקום לשכב. כל יום קיבלנו מרק, אבל אחרי כל כך הרבה ימים בלי אוכל, מה שהכנסנו לפה כל כך הכאיב בקיבה שהיה כבר עדיף בלי אוכל. היינו מלאים כינים מלמעלה עד למטה וישבנו כמו קופים להוציא אחת מהשנייה. הצריף היה כל כך צפוף שלא יכולנו לזוז, רק לשבת. שכבנו כמו סרדינים אחת בתוך השנייה על הרצפה. הייתי כל כך רזה, רק עצמות, שמהשפופים בעץ קיבלתי פצעים מוגלתיים בכל הגוף ולא היתה אפשרות לנקות ולנגב. מים נתנו לפי מצב הרוח. היו אנשים חולים שהתחננו למים ולא היה מאיפה להביא (בת של חולה אחת שאמה לא חדלה להתחנן למים, הביאה לה לבסוף מים מהבריכות עם הגוויות, זה היה קורע לב).

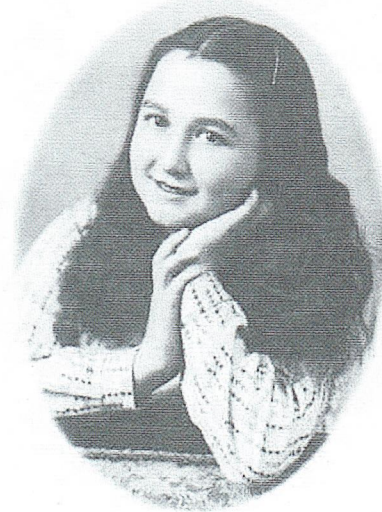
כל לילה מתו אנשים בצריף הזה וכבר היינו אדישים, לא היה לנו כל רגש כלפיהם. הוצאנו אותם בערימות. אני מתארת לי שהסירחון היה עד לב השמיים, אבל היינו בתוך הסירחון. לעומת ההקפדה באושוויץ, פה לא היה שום ניקיון, שום פיקוח ושום סדר. הייתי מאוד מאוד חולה, עם חום גבוה וכאבים איומים.

השיחרור

"יום אחד שמענו טנקים בתוך המחנה וראינו חיילים אנגלים. כולם צעקו והריעו בכל הכוח שעוד נשאר. למחרת האנגלים ריססו אותנו בדי.טי ובירכנו את אלוהים כי כל הכינים נעלמו. אח"כ הביאו לנו אוכל, קונטיינרים שלמים של אוכל שמן, מה שהיה משגע נורא גדול, מתוך רצון טוב. התנפלנו על האוכל, לא ידענו שובע, לא יכולנו להפסיק. מאות מתו אחרי זה משלשולים. תיכף הגיע הגיוינט והתחיל לארגן. אותי לקחו באמבולנס לבית חולים ובפעם הראשונה נפרדתי מהחברות שלי. מבית החולים כתבתי לאחותי בארץ, בקיבוץ כפר גליקסון, והיא ביקשה שאגיע רק לארץ ישראל. שלחו אותי להבראה בשבדיה. עוד לא יכולתי ללכת ולקחו אותי על אלונקה למעבורת. רק אחרי טיפול בסאונה, אמבטיית אדים, הצלחתי ללכת. במחנה ההבראה ריכזו אותנו לפי ארצות מוצא. האוכל היה הדבר העיקרי בראש. קיבלנו 3 ארוחות ביום אבל לקחנו אוכל

למעלה: דורית (דורי) עם אמה ושלושה מאחיה. משמאל: רגע לפני המלחמה - 1939

של החיטוי, רואים שריטה או איזה פצעון, מיד לוקחים להשמדה. אז כבר שמענו על ההשמדה וגם הרחנו את הריח.

הפוגה בגיהנום

"אחרי איזה זמן באושוויץ שוב יצאנו שלושתינו למחנה עבודה. הפעם זה היה מחנה קטן וירוק עם עצים ושם גרנו בצריפים עם מזרונים מקש ושמיכות. זה היה משהו שלא זכינו לו מאז הגירוש. עבדנו בבית חרושת שניהלו פצועי מלחמה שחזרו מהחזית. הם היו נחמדים ודברו אתנו כמו לבני אדם, היתה אווירה אנושית במקום. הם דרשו מהסוהרים שלנו שיתנו לנו בגדים, מעילים ונעליים, כבר היה חורף. המנהל שלי היה אדם מקסים ולפעמים הגניב לי סנדוויצ'ים קטנים בלי שמשגיחת האס.אס תשים לב. לחג המולד הכנו מחוטים צבעוניים שעבדנו איתם, מתנות קטנות ונתנו למנהלים שלנו. בתקופה הזו היה לי יום הולדת 18 והמנהל שלי בא ובחיבה של אבא בירך אותי לחיים טובים ונורמלים. חבל שלא התעניינתי מי הוא היה, יכולתי להגיד לו אחרי המלחמה כמה הוא עזר לי בימים הקשים. אך הימים האלה נגמרו...

מארש הרעב

"יום אחד התחילו להוליד אותנו ברגל, הרכבות היו תפוסות בחיילים שחזרו

מהחזית. לא ידענו לאן הולכים ומתי נגיע. כל היום הלכנו בלי אוכל ובערבים הכניסו אותנו לכפרים לישון באיזה אסם. לפעמים האיכרים נתנו משהו לאכול, לחם יבש או קליפות תפוחי אדמה ולפעמים, סוסי המצילה שלנו הצליחה למצוא בדרך מקומות אשפה עם שאריות אוכל ובשדות סלק סוכר ותפוחי אדמה לא מבושלים וזה היה טעים שיגעון. אני מודה שלא הייתי בחורה כשרונית, לא ידעתי "לארגן", לא קראו לזה לגנוב. 12 יום הלכנו ככה ללא שום אספקה, מנוחה או איזו תרופה לחולים. לא היה לאן לברוח כי עוד היינו בגרמניה. עד שהגענו למחנה ברגן-בלזן. כל המחנה היה מלא בגוויות. פעם הוא היה מחנה נופש והיו בו בריכות שחייה שצפו בהן המון גוויות. אנחנו הצטרכנו להוציא את הגוויות ולשים

מחפשים לילד צהרון?

לא צריך להתלבט המון
זה בדיוק הזמן לבוא
להתרשם ולהירשם

ב"תלתון" בקיבוץ עין כרמל

אצלנו פתוח כל השנה גם בחופשות
צוות מדריכים מיומן ומקצועי
חוגים מגוונים ומעניינים
ארוחת צהריים חמה
קייטנה פעילה בחופשות
מחירים אטרקטיביים!

להרשמה - ורד יהלום

טל. 051-548356, 04-9844541

הדרכה בשימושי מחשב

מערכת חלונות Office (מעבד תמלילים
Word, גיליון אלקטרוני Excel, יצירת
מצגות Power Point),
אינטרנט ודואר אלקטרוני
הדרכה למוסדות ושיעורים פרטיים.

זהבה שלו

טל. 04-6396847

נייד. 052-250015

yshalev@inter.net.il

לקפריסין. השתכנו בבדונים מפח אבל היו
הרבה שליחים מישראל שמאוד העסיקו
אותנו בלימוד עברית, ערבי תרבות וגם
אימונים של ההגנה. השנה שם עברה כל
כך מהר. הצטרפתי לקבוצה שהחליטה
להתיישב בקיבוץ צעיר של אחד המדריכים
- נאות מרדכי.

לפני 35 שנים עברנו למעין צבי.
הייתי מאוד מאוד מאושרת בחיי הקיבוץ. מאוד
סבלתי בילדותי מהחברה הלא שיוויונית.
הייתי עניה וחלמתי שהילדים שלי יקבלו
כמו כולם ולא יצטרכו לראות חוסר שיוויון.
חיי השיתוף מאוד קסמו לי. כל כך רציתי
שילדי יגדלו בארץ חופשייה ואף אחד לא
יצעק להם "יהודי מסריח" כמו שצעקו לי.
עד היום מקפץ לי את הלב לראות את
הצבא שלנו, או כל הישג של המדינה.
מאוד קסם לי הרעיון שנבנה את ארצנו
ואת מקומנו בארץ חופשייה ובחיים
משותפים. ואני מקווה לטוב."

להחביא מתחת למזרון, היתה קנטינה
שגם בה קנינו אוכל. ניסו להסביר לנו
שלא בריא לאכול כל כך הרבה ושלא יחסר
לנו, אבל זה לא עזר.

כל האחים שלי יצאו בשלום מהמלחמה.
הם באו הביתה, כל אחד בדרכו קרוע
והרוס ואין בית. כבר גרו בו אנשים אחרים.
וממילא הם לא רצו לגור בו בלי אמא
ובלעדי. אח אחד עלה לארץ ושלושה היגרו
לאוסטרליה.

סוסי היגרה לשבדיה ו"דורי הקטנה" עלתה
לארץ. פגשתי את שתייהן פעם אחת והיינו
זרות זו לזו. הן לא רצו קשר עם עברן.

חיי שיתוף בארץ חופשייה

"אחרי תקופה שגם עבדתי במשק בית
בשבדיה, כדי לחזור מהר למסלול החיים,
החלטתי לעלות לארץ ישראל. יצאנו באוניה
תחת סיפור כיסוי שהיא מפליגה לדרום
אמריקה. המפקד שלה היה לובה אליאב
ששימש לנו גם כאבא. היינו 800 פליטים
על האוניה ובאיטליה הועלו עוד 600.
בארץ היינו צריכים להגיע לחוף ניצנים
וקיבלנו הוראות להתנגד לבריטים ולא
להיכנע כמו כבשים. הגברים התחילו
להתאמן. יומיים לפני שהגענו גילה אותנו
סיור בריטי ושתי אוניות מלחמה התקרבו
אלינו ודרשו שניכנע. התנגדנו בכל דרך
ורק אחרי שירו ובאש חיה וגז מדמיע הם
הצליחו לכבוש את האוניה שקיבלה את
השם העברי חיים ארלוזורוב. הועברנו

משמאל למעלה: דורית בשבדיה אחרי השיחרור וההבראה. למטה: עם חלק מהילדים והנכדים.

